

## Baha Tevfik'in Dil ve Felsefe Sorununa Yaklaşımı ve “Felsefe Kamusu”

Faruk ÖZTÜRK\*



**B**aha Tevfik, yazıları ve çalışmalarıyla Türk felsefe kültürüne önemli katkıları olan bir aydındır. Baha Tevfik, felsefi düşüncenin ülkemizde yaygınlaşmaya başladığı ve ciddi felsefe tartışmalarının yapıldığı İkinci Meşrutiyet döneminde kendine özgü düşünsel ve kişisel yapısıyla dikkatleri çeken bir kişiliktir. İkinci Meşrutiyet döneminde iyice belirgin hale gelen “uluslaşma” eğilimlerinin yansısı olan dil, kültür ve felsefe sorununa Baha Tevfik'in, yaklaşımı ve bu akım içindeki yerine geçmeden önce, düşünsel ve mantıksal tutumu hakkında bazı bilgiler, Baha Tevfik'in bu konudaki yaklaşımlarının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Baha Tevfik'in yakın çevresi o'nun kişiliği hakkında, özellikle ölümünden sonra, bazı bilgiler verirler. Baha Tevfik, kişilik olarak özgürlüğüne düşkündür. Minnete tahammül edemediği için 1324 yılında tayin edildiği vilayet memurluğundan (ayan meclisi katipliği) çekilir. Zaten basın-yayın hayatına atılması da bu tarihtedir. Bundan sonra da geçim sıkıntısı yüzünden çeşitli dergilerde, hatta mizacına uygun olmadığı halde *Karagöz*, *Eşek*, *Edep Yahu*, *Elmalum*, *Yine O* vb. gibi mizah dergilerinde bile yazılar yazar. Suphi Ethem'in dediği gibi, “derd-i maişet onun bu, suretle idare-i kalem etmesine saik olmuştur”<sup>1</sup>.. Gittikçe artan tenkit yeteneği, ifadelerindeki sağlamlık ve isabet gençleri ona yaklaştırmış, yaşamı

\* Araş. Gör. Dr. Ankara Üni. Eğitim Bil. Fak.

1 Suphi Ethem, “Baha Tevfik”, *Serbest Fikir*, 15 Mayıs 1330, No: 3, s.3.; Baha Tevfik'in

boyunca oluşturduğu eserler ve çalışmaları bir çok kişi tarafından takdir edilmiş ya da tartışılmıştır.

Baha Tevfik, kendisine has bir kişiliğe, cerbezî bir mantığa, ciddiyette bir mizaha sahipti. Geleneksel ve alışılmış düşüncelere karşı pervasızca yönelttiği eleştirilerinden zevk duyduğu bilinmektedir. O'nun sivri çıkışları, aykırılığı ve yerleşmiş geleneklere karşı olma alışkanlığı o'nu bazen, hatta ölümden bile yalnız kalmaya itmıştır<sup>2</sup>. O'nun hakkında *Piyano* dergisi şu satırları yazmaktadır. "Baha Tevfik daima müteyakkızdır. Herkesi düşürmekten, onların fikirlerini ezmekten hoşlanır. Bunda da çoğu kez başarılı olur. Tarafsızdır, bütün yazılarında -ki her yazısı bir eleştiridir- buna dikkat eder. Nezaket ve incelik doğasında vardır. Ahlak ve mantığın olmadığını ispat ederken, bunların zararlarını ortaya koyarken bile ahlak ve mantığın kurallarını takip ederdi."<sup>3</sup> Baha Tevfik'i yakından tanıyan diğer bir meslektaşı onu şu şekilde tanımlamaktadır: "Çalışkan ve zeki idi ama gayesizdi, o zeka ve gayretiyle mükemmel bir filozof olabileceken yalnız bir fantazist oldu."<sup>4</sup> Bezmi Nusret (Kaygusuz), O'nun hakkında şunları nakleder: "Mutlaka herkesin düşündüğünden başka şekilde düşünmek, teessüs etmiş ananelere, geleneklere muhalefet etmek itiyadında idi. Hiç kimsenin alay ve eleştirisinden korkusu yoktu."<sup>5</sup>

Baha Tevfik, yazılarında toplumsal problemleri ele almış, eleştiri kalemini güçlü bir şekilde kullanmış, farklı düşünceyi gelenek haline getirmiş zamanına göre aşırı karşılanabilecek paradokslar yapmakla tanınmış<sup>6</sup> Ali Kemal'e *İlm-i Ahlak* kitabından dolayı<sup>7</sup>, filozof olmadıkları ve felsefeyi de iyi bilmediklerinden dolayı Rıza Tevfik ve Şehbenderzade Ahmet Hilmi'ye sataşmıştır. Raif Necdet (Kestelli)'i *Hislere ve Fikirler*, Mehmet Rauf'u *Serap* isimli eserinden dolayı<sup>8</sup> Gökalp'i, Türkçülük konusunda<sup>9</sup> edebiyatın zararı ve gereksizliği konusunda

hayatı hakkında Ayrıca Bkz., Bezmi Nusret Kaygusuz, *Bir Roman Gibi*, İzmir, 1955, İhsan Gümüştayak Mat. s.51; Mehmet Tahir (Bursalı), *Osmanlı Müellifleri II*, İst., 1333, s.111.; *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*, Baha Tevfik Maddesi, C. 2. s. 593, s.3

2 Aka Gündüz, "Baha Tevfik İçin", *Zeka*, Mayıs 1330, No: 32, s. 113

3 Muhterem Simalar, "Baha Tevfik", *Piyano*, K.Evvel 1326, No: 17, ss.211-212.

4 Ömer Seyfettin, "Baha Tevfik", *Zeka*, Mayıs 1330, No: 32, s.113.

5 Kaygusuz, *age.*, s. 50

6 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Gençlik ve Edebiyat Hatıraları", Ank., 1969, s.46.

7 Baha Tevfik, "İlm-i Ahlâk", *Yazarı: Ali Kemal Bey, Felsefe Mecmuası*, 1329, C.1, S. 4, ss. 49-55.

8 Kaygusuz, *age.*, ss.50-51; B. Tevfik, "Felsefe-i Ferd", *Dersaadet*, 1332, ss.54-59.

9 Baha Tevfik, "Millileşmek Emeli", *Felsefe-i Ferd*, s.82-87.

Ahmet Haşim ve diğer edebiyatçıları eleştirir.<sup>10</sup> Bu tür acımasız eleştirileri ve cüretli çıkışlarıyla hayatını kararttığı ve karşıtlarını arttırdığı inancı yaygındır.

Özellikle eleştirilerinde mantıksal tutarlılık ve dil konusuna dikkat ederdi. Örneğin Ali Kemal Bey'i yazdığı bir kitaptan dolayı eleştirirken;

Ben Ali Kemal Bey'e karşı hiçbir düşmanlığım yoktur demem, tersine şiddetli bir garazım olduğunu itiraf ederim. Şu kadar ki bu garaz özel bir durumdan dolayı değil, daima uzak kaldığı ilmî ve fennî gelişmeler dolayısıyla bende oluşan büyük üzüntüden dolayıdır. İşte İlm-i Ahlâk'ı bu insanî garazla, gelişmelerin idrakiyle tahkik edeceğim. İndirilecek darbeler benim değil ilimin darbeleri olacak... Bundan sonra neşredilecek olan çeşitli felsefî ve ilmî eserler de -böyle ilmîlikten uzak ve gelişmeye düşman oldukça - daima bu gibi darbelere maruz kalacaktır.<sup>11</sup>

ifadesini kullanmıştır. Görüldüğü gibi eleştirilerinde sert fakat saldırgan değildir. Bilimsel ve düşünsel tutarlılığı gözetken, kişisel çekişmelerden uzak ve dili incelikle kullanabilmektedir.

Baha Tevfik dil konusuna döneminin edebiyatçı ve dilcileri kadar ilgilidir. 1907 yılında Mülkiye Mektebi'ni bitirdikten sonra İzmir'e döner ve *Serbest İzmir* gazetesinde yazılar yazmaya başlar ve başarıya kadar yükselir. Ölümüne kadar oldukça yoğun yazı hayatı ve yayıncılık içinde bir yaşam sürmüştür. İstanbul'a tekrar dönüşünde Ahmet Nebil ile birlikte 5 Temmuz 1326 tarihinde kurdukları Teceddüd-ü İlmî ve Felsefî Kütüphanesi'nde ve Memduh Süleyman, Suphi Ethem vb. arkadaşlarıyla yoğun bir yayın hayatına girer ve kendi külliyyatını oluşturur. Kısa ömrüne birçok kitap sığdırır, dergiler çıkarır yazılar yazar. Bu ilginç tesadüfte Baha Tevfik'in ilk bilimsel çalışması bir dil kitabıdır.



Baha Tevfik Bey.

10 Baha Tevfik, "Tetkikât ve Tenkidât-ı Edebiye", *Eşref*, İst., 1325, No: 6, ss.12-18; "Edebiyat Kattiyen Muzırdır", *Priyano*, 1326, no: 8, ss. 80-84

11 Baha Tevfik, "İlm-i Ahlâk", Yazarı: Ali Kemal Bey, *Felsefe Mecmuası*, 1329, S. 4, ss. 49-55.

Bir sözlük çevirisi çalışmasıdır. Daha okul sıralarında iken arkadaşı Hasan Vasfi (Menteş) ile birlikte *İstikak Lügati* adıyla Fransızca'dan bir kitap çevirisi yaparlar.<sup>12</sup>

Özellikle kendi yayınladığı *Felsefe Mecmuası* Türkiye'de ilk ciddi felsefe dergisidir. Gerek *Felsefe Mecmuası* ve gerekse "Teceddüd-ü İlmî ve Felsefî Kütüphanesi"nin kuruluş amacını, ülkede ciddi felsefe kitaplarına ihtiyaç olduğu gerekçesine dayandırır. Ona göre "fen ve felsefesiz ne toplumsal ne de siyasî hiçbir ilerleme olmaz."<sup>13</sup>

Kendi deyimi ile, "toplumda ilk defa felsefe duygusunu uyandıran ve ilk defa felsefi eserleri neşreden bu kütüphane, aydın gençlerin ilerlemeye müsait beyinlerini ciddi felsefi konularla beslemiş ve küçük ailelerden en büyük salonlara, özel öğretimden resmi okul programlarına kadar" etkilemeyi başarmıştır.\* "Bundan üç sene önce bu ülkede felsefe yoktu. Hatta felsefeden bahsedebilmek için gerekli dil de yoktu. Biz bu felsefe dilini -eksiklikleriyle birlikte- oluşturmaya çalıştık. Savaş nedeniyle kesintiye uğrayan yayınlar sonra *Felsefe Mecmuası* ile devam etmiştir"<sup>14</sup> diyerek dergi yayıncılığı konusunda da amacını ortaya koymuş olmaktadır.

Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesi'nin yayın organı olan dergi, 1329 tarihinde 10 sayı olarak yayınlanmıştır (8 Mayıs 1913-27 Ekim 1913). Dergide B.Tevfik'e ait olan "Maksad ve Meslek", "Millileşmek Emeli", "Hali Hazırda İzdivaç", "İlm-i Ahlak Yazan:Ali Kemal Bey", "İslah-ı Huruf Meselesi" gibi yazıları yanında "Felsefe-i Hazıra" bölümleri, (ss.6-30,33,87,106) Kant'ın felsefi görüşleri, özellikle ahlak ve sanat görüşleri üzerine eleştirilerden oluşmaktadır. Felsefe Kamusu adıyla oluşturduğu bölümde ise "her bilim dalının kendine has bir terminolojisinin olduğunu fakat doğru düşünmek için ya da felsefi düşünceye sahip her insan için ise doğru fikirlere götürecektir doğru bir felsefe diline sahip olması gerektiğinden bahisle felsefe lûgatine büyük bir önem verdiğini belirterek<sup>15</sup> böyle bir dizi oluşturmuştur. Fakat bu çalışması bir kitap olarak yayınlanamamıştır. *Felsefe Mecmuası*'nın I. Cildinin sonunda toplu olarak yayınladığı

12 *Fransızca İstikak Lügati*: (Hasan Vasfi (Menteş ile birlikte) İst., Cihan Mat. 1323, cilt 1; Karabet Mat. 1325, C. I-II

13 Fikri Tevfik *Hücre: Hayatın Esası*, Necm-i İstikbal Mat., İst., 1327, s.3 (B. Tevfik'in yazdığı önsözden).

\* Baha Tevfik'in *Muhtasar Felsefe ve Psikoloji* adlı kitapları okullar için ders kitabı olarak yazılmıştır.

14 B. Tevfik, "Birkaç Söz", *Felsefe Mecmuası*, 1329, C. 1, S.I, s.1.

15 B.Tevfik, "Felsefe Kamusu", *Felsefe Mecmuası*, 1329(Mektep Dersleri İçinde) C. 1, Forma 1, s.7

felsefe terimleri sözlüğü çok küçük bir hacime ama özgün bir değere sahiptir.

Ayrıca dergide “Mektep Dersleri” başlığı altında ayrıca formalardan oluşan ekler de verilmiştir. “Demek ki felsefe ilimlerin ilmi bir ilm-i nazım bir ilm-i evveldir. Felsefe düşüncenin ilmidir.”<sup>16</sup> diyerek felsefi düşüncenin yaygınlaşmasına bu şekilde çalıştığını görmekteyiz. Felsefe Nedir? “Ulum ve Tasnif-i Ulum” ve Bir Sahife Mantık başlıkları altında felsefe dersleri vermeye çalışmıştır.

### “Yeni Lisan” Hareketinde Baha Tevfik’in Yeri

Yaşamakta olduğumuz modernleşme ve “Batılılaşma” sürecinin resmi olarak Tanzimat’la başladığını kabul ettiğimizde, Gülhane Hatt-ı Hümayunu’nun içerdiği öngörüler; dil, bilim, edebiyat ve eğitim gibi alanları direkt olarak ilgilendirmemekteydi. Fakat bu harekette işaret edilen konular, daha çok “Modernleşme” daha çok “Batılılaşma” yönünde toplumsal hayatın bütün alanlarını ilgilendiren yeni bir yaşam ve yeni bir toplumsal düzeni işaret etmekteydi. Osmanlı toplumunu bu zihniyet değişikliğine ve bu düzene ulaştıracak araçların bir ayağını “ulusal eğitim” projesi oluştururken, diğer ayağını da “ulusal dil” sorunu oluşturmaktaydı. Bu sorun gittikçe; konuşulan dilin yazı dili olarak kullanılması, Türkçe’nin sadeleştirilmesi, bilim ve edebiyat dilinin Türkçe olması yoluna girmiştir.<sup>17</sup>

Tanzimat’la başlayan bu hareketin içinde Türkçe’nin okunan ve yazılan



Baha Tevfik Bey’in Müdür-i Mes’ulu olduğu  
*Musavver Eşref Mecmuası*.

16 B.Tevfik, “Mektep Dersleri”, “Felsefe Mecmuası”, C.1, Forma: 1-10, ss.1-57 Dergide *Mektep Dersleri* formalarının okullardaki felsefe derslerine yardımcı olması amacıyla yayınlanması dergicilik anlayışında yeni bir girişimdir.

17 E. Z. Karal, “Tanzimat’tan Sonra Türk Dili Sorunu”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 2, s. 314.

bir dil olarak kullanılması yanında ayrıca bilim dili olarak da kullanılmasını ilk savunanlardan biri dilci Şemseddin Sami olmakla birlikte bunu felsefe terimleri konusunda uygulamaya çalışan en önemli diğer kişi de Baha Tevfik olmuştur. Şemseddin Sami'ye göre, bilim ve teknolojinin yeni keşifleri için kavram ve terimlerin oluşturulması zorunluluğu vardır. Bireyler yaşadıkları toplumun geleceği için kendi dilleri ile bilim ve felsefe alanında yeni buluşlar ve toplumsal ilerlemeye yön verecek düşünsel yapıtlar oluşturabilmeleri için, toplumun kültüründen kaynaklanan bir dil ile bunu yapmak zorundadırlar. Bu düşünceler Şemseddin Sami de olduğu kadar Baha Tevfik için de önemlidir. Bunların yanında 1908 yılında kurulan Türk Derneği'nin amaçları içinde yer alan "Türkçe'nin ulusal bir din haline getirilmesi, konuşma dili olduğu gibi uygarlığa hizmeti olabilmesi için çeşitli bilimsel eserlerin verildiği bir bilim dili olabilmesi" yönünde çalışma ve düşünceler belirgin hale gelmeye başlamıştır.

Türkçe'nin bilim dili haline getirilmesi, ulusal bir var oluş çabası olduğu kadar aynı derecede bu dönem için en tehlikeli bir girişimdir. Çünkü "ilim" kavramının işaret ettiği şeyin "din ilimleri" olarak algılandığı ve padişah tarafından (II. Abdülhamit) Arapça'nın resmi dil olması yönünde hükümete teklif götürüldüğü,<sup>18</sup> "uluslaşma bilinci"nden yoksun olunan bu dönemde, Türkçe'nin bilim dili olarak kullanılması ve yabancı dillerin (özellikle Arapça ve Farsça) kurallarından arındırılması hareketi oldukça önemli ve tehlikeli bir harekettir.

Bu doğrultuda Türkçe bilimsel terimlerin, "Arapça, Fransızca, Yunanca ve Latince köklerden uygun bir şekilde yapılması (eğer Türkçe'de yoksa)" ya da "Türkçe Arapça ve Fransızca'dan yararlanılarak yapılması" şeklinde çözüm önerileri etrafında tartışmalar II. Meşrutiyet dönemine kadar süregelmiştir. Arapça'nın dilimize çokça girmiş olması, "bu kelimelerden dili arındırdığımızda elimizde hiç kelime kalmayacağı(Ziya Gökalp)" tezine karşı, bilimsel terimlerin Latince, Yunanca ve Fransızca olarak orijinalinin olduğu gibi alınması, A. Cevdet Paşa'ya göre dilimizin Arapça ile ilişkisinin kesilmesi için en güzel yoldur. Ziya Gökalp'e göre dilde yerleşmiş kelimelerin köklerine bakılmaksızın konuşulan şekliyle Türkçe olarak kabul edilmesi gerekir. Terimler de bu şekilde oluşturulabilir. Zaten uluslararası ve evrensel olan bilimin ve bilimsel terimlerin bir uyruğu olmamalıdır.<sup>19</sup> Terimler ulusal dilden ayrı olarak düşünülmesi gereken bir konudur. Ziya Gökalp'in bu "bilimsel terim" ayırımı onun, "kültür" ile "hars" ya

<sup>18</sup> Karal, *agm.*, s. 321

<sup>19</sup> Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, (Haz. M. Ünlü- Y. Çotuksöken), İst., İnk. Kit., s. 120.

da “kültür” ile “uygarlık” ayırımından (Durkheim’ci yaklaşım) kaynaklanmaktadır.

II. Meşrutiyet dönemi dilde “sadeleşme” ve “milli dil” hareketlerinin yeniden canlandığı ya da hızlı bir şekilde yaygınlık kazandığı bir dönemdir. “Millileşmek” kavramı altında “dil” konusu en önemli bir noktayı oluşturmuştur. Dönemin bir çok düşünür ve aydını dil konusunda ateşli tartışmalara girişmişlerdir. Bu hareket içinde Selanik’te yayınlanan Genç Kalemler dergisinin başlattığı “Yeni Lisan” hareketi önemli etkiye sahiptir.

“Yeni Lisan” hareketi 1911(1327)’de Selanik’te *Genç Kalemler* dergisi çevresi tarafından başlatılan ve Ömer Seyfeddin’in öncülüğünü yaptığı bir harekettir. Türk Edebiyat Tarihi’nde önemli bir dilde sadeleşme hareketi olan bu hareketin düşünsel paraleline bakıldığında “Milli Lisan” ve “Dilde Türkçülük” düşünceleriyle Ziya Gökalp’i görmekteyiz.<sup>20</sup> Fakat bu hareketin düşünsel ve felsefi arka planında ise, kendi ulusal dili ile felsefe geleneği yaratma çabası güden ve Türkçeyi felsefe dili yaparak, felsefe terimlerinin düzgün bir şekilde kullanımını gerçekleştirmek ve dolayısıyla felsefeyi halka yayma amacı taşıyan Baha Tevfik’i de görmekteyiz. Diğer taraftan Ömer Seyfeddin’i Milli Edebiyat düşüncelerine ve Yeni Lisan hareketine yönelten ve bu yönde düşüncelerinin gelişmesine neden olan kişi Baha Tevfik’tir.<sup>21</sup> Baha Tevfik’in 7 Aralık 1908’de *İzmir Gazetesi*’nin yönetimine geldiği günlerde yayın dünyasına yeni adım atan Ö. Seyfeddin İzmir’de subay olarak görevlidir ve gazetede bazı küçük yazıları çıkmaktadır. Bu aşamada Ömer Seyfeddin’in “Yeni Edebiyat” hareketine, “Dilde Millileşme” düşüncesine Baha Tevfik tarafından ısındırıldığı görülmektedir.<sup>22</sup>

Baha Tevfik gittikçe gelişen bu dil tartışmaları çevresinde, bir anlamda düşünsel olarak öncülüğünü yaptığı diyebileceğimiz “Yeni Lisan” hareketine kayıtsız kalmamıştır. Ulusal bir edebiyatın yokluğundan yakınan Ömer Seyfeddin gibi Baha Tevfik de ulusal bir felsefe kültürünün yokluğundan yakınmaktadır. Yazdığı kitapları, Türkçeyi kullanma konusunda bu Yeni Lisan ilkeleri doğrultusunda kurduğu yayınevi ve kullandığı dil ile Ömer Seyfeddin’e

20 Fuad Köprülü, Ziya Gökalp’in bilimsel yazılarını henüz yayınlamadığı sırada dil konusundaki yazılarının müsveddelerini Ömer Seyfeddine verdiğini, Ömer Seyfeddin’in “Yeni Lisan” makalesi dahil, *Genç Kalemler*’de yayınlanan yazılarının çoğunu Gökalp’ten aldığı müsveddelerden yararlanarak yazdığını söyler. (Bkz. F.A.Tansel, *Ömer Seyfeddin’in Kullandığı Ad, Mahlas ve Remzler*, Türk Kültürü-Ömer Seyfeddin Özel Sayısı, Aralık 1984, S. 260, s. 775.)

21 Tansel, *agy.*, s. 775.

22 Kaygusuz, *age.*, s. 28.

ve Yeni Lisan hareketine destek verenlerin başında gelmektedir. *Hassasiyet Bahsi ve Yeni Ahlak* adlı kitabının ikinci baskısında kitabın başına bu yeni dil ilkelerini "Yeni Lisan Konusu" adıyla koymayı ihmal etmez.<sup>23</sup>

Bu konuya karşı daha çok kayıtsız kalmanın mümkün olmayacağını son günlerde ortaya çıkan bazı olaylardan anlıyorum. Gerçek hürriyetin, gerçek meşrutiyetin siyasetten çok toplumsallıkla, pazuların büyümesinden çok beyinin büyümesiyle gerçekleşeceğini savunanlar, emin olmalıdırlar ki bu iddialarını eyleme geçirmek için yapılacak ilk girişim, atılacak ilk adım karşısında büyük bir engel gibi duran dili, dilimizi bulacaktır. Bugün her türlü riya ve riyaya benzer çeşitli şeyler terk edilerek, bir tarafa mensup olmayan bir araştırmacı gibi düşünersek, koca bir imparatorluğun, Osmanlı İmparatorluğu'nun övüncü değil, varlığı bile savunulabilecek bir dilden yoksunluğunu anlarız. Semerkant'tan gelmiş fakat Arap usulü ile giyinmiş ve alafranga yürüyüşle Acem dili konuşan bir kişiye "Türk" diyemeyeceğimiz gibi, şuradan buradan toplanmış bir çok kelimeleri, yine şuradan buradan toplanmış kurallarla birbirine bağlamakla oluşan acayip bir dile de "Türkçe" diyemeyiz.

Dil, insanlar arasında en çok gelişmiş bir işarettir. Yahut bir çok işaretlerin toplamıdır. İnsanları birbirine bağlayan yani toplumsallığı meydana getiren ilk neden, anlaşmak ihtiyacı olduğu için biz dili, insanlığın tek bağı olarak telakki ediyoruz. Özellikle "Hukuk ilmi"nin felsefesi karıştırılacak olursa orada da dilin, cinse, ırka, hatta dine bile üstün olduğu görülür. Devletlerin kurulmasında kavmiyet ve milliyet gibi şeylerin oluşturamadığı bağı çoğu kez dil oluşturmuştur.

Halbuki biz böyle bir dile sahip miyiz? Asla... Bugün meydana, Türkçe olduğunu savunabileceğimiz soylu bir dil yoktur. Konuştuğumuz ve yazdığımız şey Türkçe değil. Bu bir melez dildir ki Arapça'nın yahut Acemce'nin bozuntusu olarak görülebilir. İşte böyle bozuntu dillere has bir karışıklık bu dilde de vardır. Türkçenin ne sarfı\* ne de nahvi\*\* vardır. Okullarda çocuklarımıza okuttuğumuz şeyler Türkçe'nin sarf ve nahvi değil Arapçanın ve Acemcenin bitmez tükenmez, gerekli ve gereksiz kurallarıdır.

23 Ahmet Nebil-Baha Tevfik, *Hassasiyet Bahsi ve Yeni Ahlak*, İst (t.y.) 2. Baskı, ss. 3-7; Kitapta yazılış tarihi yer almamakla birlikte B. Tevfik 1329 tarihli bir yazısında yazdığı bir cümlede bu kitabı "yaklaşık üç yıl önce" yazdığını söylüyor (bkz. *Felsefe Mecmuası*, 1329, s.2, s.17); Ayrıca *Piyano* Dergisinin 1326 tarihli ilavesinde bu kitabın henüz yayınlandığına dair; "yeni ve katî bir nazariye-i ahlak" şeklinde reklamı yer almaktadır.

\* Sarf: dilbilgisinin dilin çekim şekillerini, dilin yapımı ve kullanımı ile ilgili konuları araştıran kolu. Şekilbilgisi, Morfoloji.

\*\* Nahiv: Kelimelerin birbirine bağlanmasıyla söz dizimi oluşturma, sentaks.



Her dil kendi kimliği ile yaşar. Türk dilinin yaşaması için de, bu dilde Türk- lüğün üstün olması gerekir. Arapça'dan, Acemce'den hatta İtalyanca'dan, Fransızca'dan bir çok kelime alabilirdik, fakat hiçbir zaman aynen bir kuralı alamaz- dık. Örneğin "zaman" kelimesini almak normaldir ve "Bu işle başa çıkmak için zaman ister" cümlesi Türkçe'dir, fakat "Ezmâne" hiçbir zaman Türkçe olmadı; "fi zaman sözü de, Türkçe arasında Fransızca kelimeler söylemek garipliğinden daha mantıklı bir şey değildir. Yeni bir ülke ele geçiren o ülkeyi tamamen kendine bağlayıp orayı kendi toprağı yapabilmek için, orada nüfuzunu çoğaltmak ve unsurlarını kuvvetlendirmek zorunda ise bir dilden alacağı kelimelere de hemen kendi kurallarını uygulamalı ve o kelimeleri kendi özelliklerinden hızla soyutla- malıdır. Böyle hareket edilmediği takdirde, ülkeyi ele geçiren devlet mağlup sayılacağı gibi kelimeyi alan dil de bir kelime kazanmış değil, tersine kendi dilini konuşan insanlar yabancı bir dilin az-çok boyunduruğı altına girmiş olurlar.

Bu konuya daha yakından değinmek istenilirse Türkçe dediğimiz melez dilin ülkemizdeki çeşitli topluluklar arasında oldukça yavaş yayılması hatta hiç yayıl- maması gözümüze batar. Bir dili pek az anlayabilmek için üç dili öğrenmek zorunda kalan bir yabancının karşılaştığı zorlukları düşünelim de Türklerin dışındaki çeşitli toplulukların Türkçe öğrenmemelerinin nedenini onların istek- sizliğinden çok dilimizin zor olduğuna atfedelim. Bu durum belirlendikten sonra bütün Osmanlılara düşen bir görev varsa o da el birliği ile dilin ıslahına çalışmak- tır. Şimdiye kadar bu ihtiyacı hisseden pek çok vatansever ortaya çıkmış fakat hiç birisi gerektiği kadar başarı sağlayamamıştır. Çünkü bunlardan bazıları büsbü- tün eski Türkçe'yi yani Turan dilini canlandırmak istedikleri gibi, bazıları da Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe'den toprak talep etmişlerdi. Bunlar, az çok bir uyanış ve yenilik (kendine gelme) eğilimini meydana getirdiler. Özellikle büyük edebiyatçı merhum Şinasi ile merhum, ünlü hürriyetçi Kemâl (Namık Kemâl) bu konuda büyük bir yenilik meydana getirebildiler. Fakat bu kadarı yeterli değildi. Tamamen Turan dilini canlandırma düşüncesi nasıl mümkün değil ise, böyle küçük bir ıslah girişimi de bunun gibi yetersizdi. Çünkü birinci düşünce; "edebiyat" denilen ve ancak dil ile yaşayabilen özel bir sanatı tahrir etmek olduğu için sonuçta pek çok saldırılara (tartışmalara) neden olmuş, ikinci düşünce ise gerektiği gibi dilimizi sadeleştirememiştir.

Son günlerde Selanik'te oluşturulan "Genç Kalemler" yazım kurulu bu ihtiyacı çok yakında hissetti. Güçlü yazar Ömer Seyfettin Bey başta olmak üzere şimdilik aşağıdaki kuralları ortaya koyarak hemen işe koyuldular:

1. Türkçe çoğul ekleri ve tamlamalar yeterli olduğu için Arapça ve Acemce çoğul ekleri ve tamlamalar kullanılmayacak.

2. Sadr-ı azam, Bâb-ı Âli ve mürûr-u zaman gibi terkip yapısında olduğu

halde anlam yönünden basit, evlad, talebe, amele gibi yapı bakımından çoğul olduğu halde anlam yönünden tekil olan ifadeler kullanılabilir.

3. Bazı terimlerin karşılıkları olmak üzere hurdebîn, nikbin ve bedbin gibi birleşik kelimeler bir tek kelime olarak sayılıp kullanılacaktır.

4. Bilim ve tekniğe ait isimler oluşturmak için kelimelerin sonuna Fransızca'da "Logie"ye karşılık olarak (-yât) eki ilave edilecektir. Mesela "İçtimaiyât", "tabiiyât" gibi.

5. -yât eki ile ifade edilemeyen bilimsel isimlerin oluşturulmasında Farsça birleşik kelime kullanılmasına izin vardır. Fakat bu birleşik kelime Türkçe "bir kelime" olarak kabul edilir.

6. Sarf ile iştikak\* birbirinden ayrılacak. Sarf kitaplarında Arapça ve Acemce birleşik ve türetilmiş kelimeler işitildiği şekliyle ve basit kelimeler gibi iştikak kitaplarında gösterilecektir.

7. Etimoloji bakımından tamlama ve çoğul yapısında olduğu halde şekil olarak basit ve tekil algılanan kelimeler lügat ve gramer kitaplarında müstakil bir kelime şeklinde gösterilecektir.

8. Bir kısmı yukarıda sayılan tabir ve terimlerin dışında başka ne kadar tamlama ve çoğul varsa bozulacaktır.

9. Arapça ve Acemce tamlamaların sırtından geçinip dalkavukluğunu yapan Türkçe tamlamalarda yaşamasına imkân bulunmayan Arapça ve Acemce kelimeler artık kullanılmayacaktır.

Arapça ve Acemce kelimelerin halk dilinde kullanılan bozuk şekilleri asıllarına tercih edilecektir. Mesela, daima "merdiven" denilecek asla gerçek yazımı olan "nerdüban" denilmeyecektir.

10. Türkçe'de, Arapça ve Acemce kurallar hakim olamayacağı gibi Arapça ve Acemce okunuş şekilleri de hakim olmayacaktır. Her kelime mutlaka Türkçe'nin ahengine uygun olacaktır.

12. Tamlamalarla ifade edilen anlamlar basit kelimelerle ifade edilmeye çalışılacaktır. Mesela, "Meclis-i mebusan" yerine sadece "Mebusân" denilecektir.

13. Arapça, Acemce kelimelere ait olan ya da kelimelere sonradan ilave edilen, eklenen Arapça ve Acemce edatlar mümkün olduğu kadar Türkçeleştirilecektir. Mesela "Tabiiyyet" yerine "Tabiilik" denilecektir.

14. Türk Derneği'nin ve çeşitli tasfiyecilerin yaptıkları gibi Çağatayca, Türkmençe ya da Anadolu ve Rumeli lehçelerine ait eski ve yeni kelimeler yeni dilde kullanılmayacaktır.

\* İştikak: Bir kökten türeyen kelimelerin bir biriyle ve kökü ile olan ilişkisini ve türeme şekillerini içeren kök bilgisi, Etimoloji.

Yeni Lisan, İstanbul'da konuşulan ve edebî dilimizin ayıklanmasıyla nezih ve temiz bir yer kazanan üslubu ve kelimeleri kullanılacak, bu tarz ve kelimeler İstanbul şivesinde bulunan orijinalliğe daha çok uygun olacaktır.

İşte kapsamlı bir şekilde kurallarını anlattığımız Yeni Dil bundan ibarettir. Bu dilin az bir zaman süresince kazanmış olduğu öneme bakılırsa geleceğin diline dair bir fikir elde edilmiş olur.

Bugün Selanik'te çıkan *Genç Kalemler* dergisiyle *Rumeli* günlük gazetesi, İzmir'de çıkan *İttihad* gazetesiyle *Gençlik* dergisi bu dili kabul etmişlerdir. Bu dille yazılmış ve yayımlanmış bir çok şiirler ve felsefe kitapları da vardır.

Biz her şeyi gençlerden beklediğimiz gibi bu tüzük girişimini olanca saygımızla alkışlar ve kendilerine şu müjdeyi de veririz: "Tecedüd-ü İlmî ve Felsefî" Kütüphanesi de bu dili tamamen kabul etmiştir.

Baha Tevfik bu ilkelere *Hassasiyet Bahsi ve Yeni Ahlak* adlı kitabının ikinci baskısında yer vermektedir. Bu kitabın ilk baskısında bu bölüm yoktur. Kitapta tarih yer almamakla birlikte büyük bir olasılıkla ikinci baskısı 1329 yılında yapılmış olsa gerekir. Çünkü bu yıllarda Baha Tevfik'in dil konusuyla oldukça duyarlı yaklaştığını hatta bunun dışında dilin bütün yönleriyle ilgilendiğini görmekteyiz. Dilde sadeleşme ve Türkçe'nin kullanımı yanında "ıslah-ı hurûf" konusunda da ilgilenmiştir. Yine *Felsefe Mecmuası*'nda isimsiz olarak Ahmed Hikmet ve Celal Esat Beylere cevap olarak yazdığı bir yazısında harflerin ıslahı konusunda şu ilginç yaklaşımda bulunmaktadır:

...ikinci olarak, yazınız ahlaka mugayirdir. "Kaf" ların, "lam"ların, "nun"ların vesair bazı hurufun yekdiğerinin kucağına oturmuşçasına vaziyetleri hiç de iyi bir şey olmasa gerek... Esasen bu ahlaksızlık bizim elifbamızda da vardır. "Lam", biri biri üzerine atılmış ayaklarını havaya kaldıran bir külhanbeyi, "ayn" ağzını açmış bir obur, "sin" dişlerini gösteren bir köpek gibidir. "Cim" ve "ha" silsileleri arsız çocuklar gibi birbirinin kıçına sokulurlar... hele iki gözlü "he" pek münasebetsiz bir şeye benzer. İşte bu suretle çocuklar ilk okumaya başlarken fenni ve tabii bir sevki gayri ihtiyari ile bu harflerin delalet ettikleri seslerden ziyade şekillerinin manalarını düşünürler.<sup>24</sup>

### Terimler Sorunu

Baha Tevfik Şark düşüncesinin tükenmiş olduğunu, kurtuluş ve terakki için çıkış yolu olarak Batıya yönelmeyi savunmuştur. Batı düşüncesinin üstünlüğü ona göre Batı yaşamının üstünlüğü ile sonuçlanmıştır. Baha Tevfik'in dil ve

24 Baha Tevfik, "İslah-ı Hurûf Meselesi", *Felsefe Mecmuası*, 1329, C. 1., s. 121.

felsefe konusundaki ısrarcı olduğu nokta; "iyi ve doğru düşünebilmek ve düşündüğü gibi hareket edebilmektir." Bunun için o, artık ilahiyat, metafizik gibi şeyleri bir yana bırakmalı, gerçek her zaman söylenmeli ve bunun için özel bir mevsim ve çevre beklenmemelidir.<sup>25</sup> Fakat söylenecek her söz mantıksal tutarlılık taşımalıdır. Bu nedenle Baha Tevfik felsefeyi topluma yayma girişimleri yanında felsefi düşüncenin iyi bir şekilde ifade edilmesi gerektiğini savunur. Bu ise iyi bir dil bilgisi ve bu dil ile yapılan felsefe ile mümkün olabilecektir. Bu nedenle Baha Tevfik felsefe ve dil konusunda şu ilkeleri sürekli savunmuştur:

- Tutarlı mantıksal düşünce yapısına sahip olmak
- Dilin iyi kullanılması
- Düşüncenin iyi ifade edilmesi
- Felsefenin, orijinal batı felsefesinin iyi kavranması.

Bundan dolayı Baha Tevfik

- Uygarlığa ulaşmak için uygarlığı iyi tanımanın,
- Türkçe felsefe terimlerine sahip olmanın ve
- Ulusal bir felsefe dilinin ve felsefe terimlerinin oluşturulmasının gerekliliğine

işaret eder.

Baha Tevfik'in felsefe ve dil konusuna önem vermesinin altında yatan temel amaç yukarıda da belirttiğim gibi mantıksal ve düşünsel açıdan tutarlı bireyler yaratmaktır. "gençlerin fenni ve felsefi bilgilerini artırmak ve bir şekilde sosyal ve ilmi bir inkılabın şartlarını hazırlamaktır."<sup>26</sup> Bu nedenle "dil" onun için en önemli araçtır. Özellikle bireylerin kendi ana dilleriyle bireysel ve toplumsal iletişimi gerçekleştirmeleriyle mümkündür. O dönemde Osmanlı aydını milli bir dilden yoksun olduğu için önemli sayılabilecek felsefi ve siyasal kavramlar geliştirememişlerdir. Baha Tevfik'e göre toplumda hem felsefeyi yaygınlaştırmak ve sevdirmek için hem de topluma egemen olan bilgisizliği ve yanlış inançları yok edebilmek için gerekli olan şey anlaşılır ve herkesin kullandığı bir dil kullanmak ve bu şekilde felsefi ve siyasal kavramlar dünyamızın oluşturulması gereklidir.

Bu nedenle Baha Tevfik, kullandığı dilde Arapça ve Farsça terkiplerden, tamlamalardan uzak durmuştur. Özellikle felsefe öğretimine dönük ve yayınlarında yukarıda belirttiği ilkeler doğrultusunda sade bir dil kullanmıştır. "Terimler" konusunda görüşleri ise temelde şu noktada yoğunlaşır : Günlük dile uygun bir şekilde terimlerin oluşturulması, mümkünse Türk şivesine, Türk

<sup>25</sup>Baha Tevfik, "Maksat ve Meslek", *Felsefe Mecmuası*, 1329, C.1, s.3.

<sup>26</sup>Baha Tevfik, "Birkaç Söz", *Felsefe Mecmuası*, 1329, C. 1. s. 2.

lehçesine uygun bir tarzda terimler bulunmalı ya da üretilmelidir. Çünkü “terim”siz bilim ve felsefe yapmak mümkün değildir.<sup>27</sup>

Dil konusunda böyle bir tutuma sahip olması nedeniyle “Yeni Lisan” düşüncesinin önemli teorisyenlerinden birisidir diyebiliriz. Ona göre “Yeni Lisan” ülkenin her yerinde herkes tarafından konuşulan, anlaşılan ve yaşayan Türkçe’dir. Bilim alanına dahil terimler ve yerleşmiş bazı kavramlar günlük dile yerleşmiş şekilleriyle korunmalıdır (eğer uygun bir Türkçe karşılığı bulunamıyorsa).<sup>28</sup> Baha Tevfik, Türkçe bir bilim ve felsefe dili oluşturma gerekliliğinden söz ederken, ulusların kendi dillerini geliştirmeye ve yaratmaya çalışmaları gerektiğini vurgular ve ona göre Türk dilinin yabancı kültürlerin, yabancı felsefe ve dillerin etkilerinden ve egemenliğinden kurtarılması gerekir. Yabancı kelimelerin ve kültürlerin edebiyatta olduğu gibi felsefede de düşüncelerin boş buldukları yere hemen akma gibi bir alışkanlıkları vardır.<sup>29</sup>

#### Felsefe Kamusu

II. Meşrutiyet döneminde dilde sadeleşme hareketi içinde alfabe, imla, sözlük ve terimler konusu da yer almaktadır. Terimler konusunda Yeni Lisan hareketi çevresi ve dolayısıyla da Baha Tevfik’in görüşleri Ziya Gökalp’in düşünceleriyle örtüşmektedir. Fakat Baha Tevfik ve “Yeni Lisan”cılar Arapça ve Latince’den alınan terimleri ait oldukları dilin kurallarıyla üretmekten çekinmemişlerdir.

Terimler konusunda dönemin genel eğilimi; terimlerin Arapça köklerinden üretilmesi noktasında yoğunlaşmaktaydı. Maarif Nezareti tarafından kurulan İstılahat-ı İlmiyye Encümeni, 1330 yılında, felsefe sözlüklerinde bulunan kelime ve tanımların oluşturulabilmesi için uygun olan terimleri içeren örnek bir risale yayınladıktan sonra 1333 yılında Kamus-ı İstılahat-ı İlmiyye adı altında bazı terimleri yayınlamıştır.<sup>30</sup> Fakat bu terimler sözlüğünde hem felsefe terimleri Arapça köklerinden üretilmiş hem de tanımlar ağır Arapça açıklamalarla dil gittikçe “Arapça”laştırılmıştır.<sup>31</sup>

Bu dönemde her alanda olduğu gibi felsefe alanında da Maarif Nezaretinden bağımsız bireysel çalışmalara rastlamaktayız. Özellikle felsefe alanında Rıza

27 A. Nebil-B. Tevfik, *Hassasiyet Bahsi ve Yeni Ahlak*, ss. 3-7.

28 B. Tevfik-A. Nebil, *Madde ve Kuvvet* (çevirinin Önsöz’ünden), İst. Dersaadet Küt. (t.y.), s. 3.

29 B. Tevfik, *Felsefe-i Ferd*, s. 52.

30 Ağah S. Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları*, T.T.K. Basımevi, Ank., 1949, s. 353.

31 Levend, age., s. 355

Tevfik'in *Mufassal Kamus-u Felsefe* (İstanbul, 1330, 806+400 s. 2 cilt), İsmail Fenni'nin *Lügatçe-i Felsefe* (İst., 1340, 936 s. 1 cilt) adlı çalışmalarına rastlamaktayız.<sup>32</sup>

Baha Tevfik'e göre iyi ve doğru düşünebilmek için mantıksal ve düşünsel tutarlılık için iyi bir felsefe terminolojisine sahip olmak gerekir bundan dolayı Baha Tevfik, "bütün mütefekkirin-i Osmaniye'ye müracaat ederek, Batı felsefesinde bulunan felsefe terimleri ve kavramlarının Türkçe karşılıklarını ortaya koymaya" başladıklarını, yeni bir Felsefe Kamusu hazırlığında olduklarını belirtir. Bu sözlük için çalışanlar başta Baha Tevfik olmak üzere, Teceddüd-ü İlmi ve Felsefi Kütüphanesi yazarları olduğunu söylemektedir.<sup>33</sup>

Felsefe Kamusu'nun başında şu açıklamalara rastlamaktayız:

Kimya ıstılahatını (terminoloji) bilmeyen bir kimse kimyager değilse mazur görülebilir. Hendese ıstılahatını bilmeyen bir kimse mühendis değilse mazurdur. Kimya ve hendese herkese açık olan bir ilim değildir. Bu alanların uzmanları bu alanların terimlerini bilebilir. Ancak felsefe öyle değildir. Felsefe bütün insanları ilgilendiren bir alandır. İster alim ister cahil olsun, ister doğru ister yanlış olsun herkesin bir felsefesi vardır. Bunun için herkesin doğru bir şekilde felsefesini ortaya koyabilmesi için düzgün bir felsefe terminolojisine sahip olması gerekir.<sup>34</sup>

Baha Tevfik ve Teceddüd-ü İlmi ve Felsefi Kütüphanesi çevresinin ortaya koymaya çalıştığı bu küçük ama ilk olan Türkçe felsefe sözlüğü çalışmasında yapılmaya çalışılan şey, Türkçe karşılıkları var olan kelimeleri Türkçeleştirmek, ıslah etmek ve hatta mümkünse tamamen değiştirmek, yeni Türkçe kelimeler yaratmaktır. Bu şekilde oluşturulan ve sadece Felsefe Mecmuası'nın her sayısında ayrı bir forma içinde yayınlanan Felsefe Kamusu ancak derginin birinci cildiyle sınırlı kalmış, bir kitap boyutunda geliştirilememiştir.

Bu özgün Felsefe Kamusu çalışması bu alanda büyük bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktaydı. Felsefe Kamusu'nda, felsefe terimlerini belli bir sıra içinde açıklamaya, Türkçe karşılıklarını oluşturmaya çalışılmıştır. Çoğu terimler Fransızca olduğu için bu terimlerin tek bir kelime ile Türkçe karşılıklarını bulamadıkları için bazen iki veya üç kelimeyle ifade etmişler ve kelimelerin Fransızca karşılıklarını da yazmışlardır.

Ülkemizde felsefe serüveninin önemli dönüm noktalarında karşımıza çıkan

<sup>32</sup> Levend, age., s. 355.

<sup>33</sup> B. Tevfik, "Maksat ve Meslek", *Felsefe Mecmuası*, S.1, C.1, s. 1, "Felsefe Kamusu", *Felsefe Mecmuası*, C.1, S.1, Forma 2, s. 7.

<sup>34</sup> B. Tevfik, "Felsefe Kamusu", *Felsefe Mecmuası*, C.1, S.1, Forma 2, s. 7.

Baha Tefvik'in, 1329 (1912-13) yılında Felsefe Mecmuası'nda her sayının sonunda ek bir forma içinde yayınladığı bazı felsefe terimlerinden oluşan Felsefe Kamusu, bildiğimiz kadarıyla kültürümüzde bir ilki gerçekleştirmiştir. Derginin ilk cildinde bu terimler *Felsefe Kamusu* adı altında topluca yayınlanmıştır. Sözlük toplam 121 adet felsefe teriminin Fransızca karşılıkları ile birlikte, bulunabilen Türkçe karşılıklarını ve gerekli olan yerlerde kısa açıklamaları içermektedir. Bazen felsefe terimlerini veya felsefi doktrinleri önce Fransızca'sı sonra Osmanlıca'sı verilerek açıklaması yapılırken bazen de o kelimenin Fransızca okunuşu, Türkçe olarak kabul edilmiş ve o şekilde sözlüğe konulmuştur. Felsefe tarihimizin bu ilk felsefe sözlüğünde yer alan bazı kelimeler aşağıdaki şekliyle yayınlanmıştır.<sup>35</sup>

- İbtâliye: Nihilisme- bilcümle eşyanın ve bilcümle hakikatin inkarı mesleği
- İttihadiye: Monisme- kainatta maddi alemle manevi alemin ayrılması mümkün olmayan bir surette yekdiğeriyle içiçe olduğunu iddia eden meslek. Vahdet-i mevcut mesleği.
- İçtimaiyât: Sociologie- insanların toplum halinde yaşamalarının kanunlarını konu alan ilim
- İhsaiyât: Statistique- istatistik ilmi
- İsmiye: Nominalisme- umumi fikirlerin birer vücudu yoktur. Bunlar zihni birer eşyadır. Ancak birer kelime birer isimdir.
- İzafiye: Relativisme- eşya hakkındaki vukuf-u beşeriyenin nisbi ve izafi olduğunu iddia eden meslek.
- İtikadiye: Dogmatisme- Hiçbir surette tebdili caiz olmayan ve ekseriya dini olan itikatlara bağlanıp kalmak mesleği.
- İnkariye : Atheisme- Allah tanımamak yani dinsizlik mesleği.

Felsefe Kamusu'nda yer verilen felsefe terimlerinin çoğu, görüldüğü gibi Arapça köklerden türetilmiş ya da Arapça olan kelimelerdir. Bu kelimelerin yanında Fransızca karşılıklarına da yer verilmiştir. Bu sözlükle Latince ya da Fransızca kelimelerin, örneğin "Monisme" kelimesinin "ittihadiye" olarak değil, "monizm" şeklinde Türkçeleştiğini görmekteyiz. Sanki Baha Tefvik bu tutumuyla felsefe terimleri içerisinde Türkçe karşılığı bulunmayan ya da üretilemeyen kelimelerin Fransızcalarını bu şekilde Türkçeleştirerek, dilin Arapça'dan bağıni koparmak ve Batı uygarlığı ile iletişimi gerçekleştirmek istemektedir.

<sup>35</sup> *Agy.*, ss. 171-178.

Türk düşünce tarihinde uluslaşmak, ulus toplumu haline gelmek için yürütülen çalışmaların önemli aşamasını oluşturan dilde sadeleşme veya dilde "Türkçülük" hareketinin günümüze değin farklı boyutlara ulaştığını görmekteyiz. Arapça ve Farsça dil kurallarından kaçarken, soluğu Çağatay dilinde almaya varan ya da Fransızca ve İngilizce gibi batı dillerinin egemenliğine terk etmeye kadar giden bir dil serüveni yaşanmış ve hala yaşanmaktadır. Bu savaşıma bir tepki olarak bazen dilimizi "Türkçe"leştirirken, anlamak için sözlük kullanılan kelimelerle de "Türkçe"leşmeden uzaklaşmıştır. Bu nedenle "Türkçe"yi bilim ve felsefe dili olarak varetme ya da konuşma dili olarak yaşatma savaşı, bir "uygarlık" ya da "muhafazakarlık" sorunu olarak güncelliğini hala korumaktadır.